

О. Л. Пилявець

аспірантка, Інститут світової економіки і міжнародних відносин
НАН України, Київ, Україна
oksanalytvyn@yahoo.com

АНТИКРИЗОВІ СТРАТЕГІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ВІД МІЖУРЯДОВОГО КОНСЕНСУСУ ДО ТЕХНОКРАТИЧНОГО ФЕДЕРАЛІЗМУ

Анотація. Авторкою системно досліджено сучасні політичні процеси в Європейському Союзі як наднаціональному утворенні та вивчено вплив економічної кризи на європейську інтеграцію. Зокрема розглянуто феномен поляризації і кризи легітимності на національному та наднаціональному рівнях, охарактеризовано значення цих тенденцій для подальшого розвитку Євросоюзу. У статті проаналізовано антикризові заходи і рішення ЄС в контексті трансформації європейських інтеграційних структур.

Ключові слова: Європейський Союз, інтеграція, політична система, інституційна криза, легітимність, дезінтеграційна парадигма.

О. Л. Пилявець

аспірантка, Інститут мировой экономики и международных отношений НАН Украины, Киев, Украина

АНТИКРИЗИСНЫЕ СТРАТЕГИИ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА: ОТ МЕЖПРАВИТЕЛЬСТВЕННОГО КОНСЕНСУСА К ТЕХНОКРАТИЧЕСКОМУ ФЕДЕРАЛИЗМУ

Аннотация. Автором системно исследованы современные политические процессы в Европейском Союзе как наднациональном образовании и изучено влияние экономического кризиса на европейскую интеграцию. В частности рассмотрен феномен поляризации и кризиса легитимности на национальном и наднациональном уровнях, охарактеризовано значение этих тенденций для дальнейшего развития Евросоюза. В статье проанализированы антикризисные меры и решения ЕС в контексте трансформации европейских интеграционных структур.

Ключевые слова: Европейский Союз, интеграция, политическая система, институциональный кризис, легитимность, дезинтеграционная парадигма.

Oksana Pyliavets

Ph.D. Student, The Institute of World Economy and International Relations
of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

THE BAILOUT STRATEGIES OF THE EUROPEAN UNION: FROM THE INTERGOVERNMENTAL CONSENSUS TOWARDS THE TECHNOCRATIC FEDERALISM

Abstract. The economic breakdown factored into the polarization and crisis of legitimacy at the national and supranational levels in the European Union. The purpose of this article is to study the implications of the economic crisis on the institutional building of the European Union within the context of democratic governance in a supranational system. The European Union is presented as a unique polity in which traditional democratic institutions of national political systems are modified and supplemented, leading to third essential transformation of democracy. The economic crisis challenged the democratic principles of the integration processes, posing the dilemma of effectiveness of intergovernmental deliberation to foster urgent economic reforms.

Growing scepticism towards bailout policies, developed by the European Union institutions, gives an impetus for the development of the radical political forces which are introducing anti-integration rhetoric in public discourse, calling for reconsideration of the integration paradigm. The recent developments and decision to enhance economic integration towards banking union strengthen the EU's image as a political elite's project, while the communication loop between its citizens and supranational institutions is hindered and balance between intergovernmental and federalist structures is disrupted in favour of technocratic federalism. To overcome this crisis, the EU needs to establish new efficient narrative to consolidate the European nations and achieve more democratic supranational governance.

Key words: the European Union; integration; political system; institutional crisis; legitimacy; disintegration paradigm; federalism.

JEL Classification: Z18

Постановка проблеми. Поглиблення інтеграційних процесів в Європейському Союзі на сучасному етапі вимагає нових підходів до співвідношення національних, міжурядових та наднаціональних інститутів у рамках ЄС. Система стримувань і противаг, що діє в ЄС, так само, як і співвідношення національного, міжурядового та наднаціонального компонентів виявилися малоефективними і вразливими в умовах глобальної економічної рецесії. Економічна криза загострила проблему інституційної незавершеності європейської інтеграційної моделі, підкресливши, зокрема, існуючий дисбаланс економічної та політичної інтеграції і кризу легітимності європейських наднаціональних структур.

Криза державного управління, зумовлена глобалізаційними процесами, на сучасному етапі властива багатьом розвиненим демократіям (у тому числі США та Японії), але у випадку Європейського Союзу вона набуває специфічних ознак. Труднощі й виклики, з якими у кризових умовах стикається європейська інтеграція, обумовлюють її пере-

хід до нового етапу розвитку, який вимагає пошуку нових ідеологічних і практичних засад демократизації наднаціонального управління в рамках інтеграційних утворень.

Оскільки ключовим елементом засад Євросоюзу є демократичні цінності та принципи, розширення і поглиблення європейської інтеграції спонукають до формування нових механізмів для забезпечення демократичного характеру наднаціонального управління. Можна без перебільшення стверджувати, що трансформацію такого масштабу теорія та практика демократії переживали в кінці XVIII століття, коли на зміну вивченню міста-держави (поліса) як найбільш сприятливого устрою для демократичного врядування, прийшов розгляд демократії крізь призму нації-держави (*nation-state*). Цей перехід Роберт Даль (*Robert Dahl*) називає переходом від моністичної демократії до поліархії [1]. Послугуючись термінологією Дала, окреслимо сучасний етап розвитку ЄС як третю велику трансформацію демократії – перехід від національної держави до наднаціонального утворення. Яким постане

Європейський Союз на посткризовому етапі розвитку залежить від вибору парадигми інтеграції і балансу міжурядового та наднаціонального управління. Цим обумовлюється актуальність нашої наукової роботи.

Авторка розглядає Європейський Союз як новітню, унікальну політію, що поєднує у собі субнаціональний, національний, наднаціональний і міжурядовий рівні управління. Такий підхід покликаний сприяти розв'язанню низки наукових завдань. По-перше, дослідити вплив економічної кризи на політичну інтеграцію в рамках Європейського Союзу. По-друге, виявити тенденції та явища, спровоковані економічною кризою, які потенційно можуть призвести до трансформації нинішньої моделі європейської інтеграції. І, по-третє, проаналізувати нещодавні політичні рішення, ухвалені керівництвом ЄС, у контексті різних інтеграційних парадигм (Європейський Союз як «проект політичних еліт» чи ЄС як «демократична наднаціональна система»).

Для того щоб простежити зміни ключових індикаторів, які б свідчили про вірогідність подібного сценарію, авторка дослідила вплив глобальної економічної кризи на інтеграційну модель Європейського Союзу, використавши категоріально-інструментальний апарат системного аналізу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Деякі науковці, зокрема Д. Маркуанд (*David Marquand*) [2], С. Хікс (*Simon Hix*) [3], Ф. Шміттер (*Philippe Schmitter*) [4], намагаються перенести на європейську інтеграційну модель основні риси, властиві національним демократіям. Проте Європейський Союз не можна сприймати як рефлексію демократичних систем держав-членів. Водночас, ЄС не є класичною міжнародною організацією. Відтак сучасним дослідженням європейської інтеграції притаманна методологічна дихотомія неофункціонального та міжурядового підходів.

Прихильники інтергубернменталізму – Р. Кеохейн (*Robert Keohane*) [5], А. Моравчик (*Andrew Moravcsik*) [6] – вбачають в Європейському Союзі насамперед комплекс міжурядових взаємодій, а європейську інтеграцію розглядають як процес досягнення і реалізації домовленостей між урядами держав-членів. Неофункціоналісти, серед яких Е. Хаас (*Ernst Haas*) [7], С. Шайнголд (*Stuart Sheingold*) [8], насамперед цікавлять рушійні сили інтеграційних процесів. Загалом, у рамках неофункціоналістської парадигми визначального значення для розвитку інтеграції набувають саме наднаціональні інститути, а не міжурядове співробітництво [9]. Іншими словами, ключовими акторами в рамках міжурядового підходу є національні держави, які, власне, і виступають головними суб'єктами інтеграції, тоді як неофункціоналізм зосереджується на наднаціональних інститутах, віддаючи їм пріоритет у формуванні інтеграційного порядку денного.

Переосмислення концепту демократії з урахуванням особливостей його практичного втілення в наднаціональних структурах сучасних інтеграційних об'єднань, зокрема Європейського Союзу, згадується в наукових працях досить опосередковано. Частково питання демократизації європейських інтеграційних структур розглядають Б. Колер-Кох (*Beate Kohler-Koch*), М. Флайндерс (*Matthew Flinders*). Проблеми співвідношення євроінтеграційних інститутів національного та наднаціонального рівнів досліджують Х. Шмітт (*Hermann Smitt*), Г. Шнайдер (*Gerald Schneider*), А. Стуб (*Aleksander Stubb*), А. Моравчик (*Andrew Moravcsik*), Д. Бучан (*David Buchan*), К. Дайсон (*Kenneth Dyson*), Б. Розамонд (*Ben Rosamond*). Питання демократичного дефіциту і кризи демократії в Європі відображено у працях Дж. Валера (*Joseph Weiler*), Ф. Шміттера (*Philippe Schmitter*), К. Йенсена (*Christian Jensen*), М. Яхтенфухса (*Markus Jachtenfuchs*), С. Хікса (*Simon Hix*), В. Меркеля (*Wolfgang Merkel*). Різні аспекти демократії в європейських структурах розглядаються українськими і російськими дослідниками Т. Алексеєвою, Л. Бакуном, В. Бибиком, К. Гаджієвим, Д. Даніловим, М. Ільїним, Г. Каменською, Є. Камінським, Б. Канцеляруком, Б. Капустінін, С. Перегудовим, Г. Перепелицею, О. Соскінін.

Метою статті є визначення напрямів розвитку Європейського Союзу в контексті співвідношення національного, наднаціонального та міжурядового рівнів управління політичними процесами в антикризових стратегіях європейських політичних лідерів.

Основні результати дослідження. Економічна криза, витоки якої можна простежити в дестабілізації кредитно-банківської системи Сполучених Штатів Америки, що розпочалася у 2007 році, певний час розглядалася європейськими країнами як така, що не загрожує існуванню Європейського Союзу. Однак уже наприкінці 2008 року низка європейських держав ініціювала заходи, спрямовані на порятунок фінансової системи від колапсу та збереження довіри населення до банківського сектору. Характерною рисою таких антикризових заходів є те, що вони здійснювалися переважно на національному рівні, а координація дій між державами – членами Європейського Союзу була мінімальною, кожна країна діяла на власний розсуд, виходячи із суто національних інтересів [10].

Така стратегія урядів європейських країн, тісно пов'язаних інтеграційними зобов'язаннями, себе не виправдала. Особливо відчутного удару криза завдала країнам єврозони, об'єднаним спільною валютою, зокрема Греції, Великій Британії, Іспанії, Франції. Перед Європейським Союзом постало питання збереження спільної валюти, що набуло критичного значення не лише в економічному контексті: єврозона є ядром євроінтеграційних процесів, фундаментом для поглиблення політичної інтеграції.

На динаміку кризових процесів вплинули особливості інституційної організації ЄС, де безперешкодний рух товарів, послуг, робочої сили та капіталу поєднується з відсутністю координованості дій держав-членів у вирішенні проблем національного економічного врядування, що охоплює питання оподаткування, грошово-кредитної політики, трудового законодавства тощо.

Прагнучи пригальмувати кризові процеси, європейські лідери обрали шлях поглиблення економічної інтеграції, яка потенційно містить у собі також елементи посилення наднаціональних органів управління. 2 березня 2012 року 25 із 27 держав – членів ЄС підписали «Договір про стабільність, координацію та управління в економічному і валютному союзі» (утрималися Великобританія та Чехія), головним положенням якого є зобов'язання держав-підписантів прийняти на національному рівні правила щодо обмеження їх структурного дефіциту до 0,5% ВВП. Наднаціональні органи ЄС здійснюватимуть моніторинг виконання цих зобов'язань, отримавши право в разі виявлення порушень подати звернення до Європейського Суду, який може ухвалити рішення про стягнення з відповідного уряду штрафу в розмірі 0,1% ВВП. Крім того, у Договорі зазначено, що держава-порушниця буде позбавлена можливості отримувати допомогу від Європейського стабілізаційного механізму.

У листопаді 2012 року Європейська Комісія оприлюднила Концепцію поглибленого та справжнього економічного і валютного союзу, в якому засади національної податкової та економічної політики країн-членів будуть більшою мірою координуватися, узгоджуватися і контролюватися на загальноєвропейському рівні. Уже за п'ять років у рамках ЄС планується створити банківський Союз, а згодом – поглиблений фіскальний та економічний союз. Першим кроком у реалізації цього проекту стало надання Європейському центральному банку, починаючи із 2014 року, широкі повноважень щодо контролю і нагляду за 150 великими банками єврозони, а також право втручатися в діяльність менших банків за перших ознак дестабілізації.

Таким чином, рішення наднаціональних органів Європейського Союзу поступово втрачають рекомендаційний характер, набуваючи елементів примусу, які раніше застосовувалися національними урядами.

Однак для успішного подолання кризи Європи доведеться відповісти на низку фундаментальних екзистенційних питань, від яких вона ухилилася протягом кількох років. В основі цих питань лежить те, як націона-

льні уряди реагують на динамічні зміни існуючого світопорядку [11].

На думку дослідника Ю. Габермаса (*Jurgen Habermas*), криза стала для Європейського Союзу тестом на політичну волю та здатність його громадян, еліт і медіа перейти на вищий щабель інтеграції, принаймні в рамках валютного союзу. Останні рішення ЄС демонструють, що під впливом економічних інтересів та тиском ринкових гравців політичні еліти досягли консенсусу щодо майбутнього поглиблення європейської інтеграції. Проте, окрім необхідності скоординованих і злагоджених дій країн-членів, одним із вагомих викликів сучасної кризи для ЄС є консолідація позицій та комунікація політичних еліт і пересічних громадян.

Тривалий час Євросоюз балансував між федералізмом та інтерговерменталізмом, але наразі, послуговуючись термінологією Ю. Габермаса, ЄС доводиться обирати «між транснаціональною демократією та постдемократичним виконавчим федералізмом» [12].

Економічна криза схилила шальки терезів на користь саме виконавчого, або технократичного, федералізму. Сьогодні європейські еліти схильні вбачати перспективу розвитку Європейського Союзу в поглибленні економічної й політичної інтеграції. І якщо до початку економічної кризи посилення наднаціональних структур ЄС викликало протест окремих держав, то на сучасному етапі залежність низки країн від Європейського стабілізаційного механізму спонукає їх до прийняття нових правил гри.

Таким чином, ЄС зберігає риси «проекту політичних еліт», що спирається на пасивний консенсус громадян. Розглядаючи цей феномен з точки зору системного підходу, зазначимо, що в ЄС як у наднаціональній політичній системі домінувала дифузивна легітимність: рішення політичних еліт щодо розвитку європейської інтеграції у цілому позитивно сприймалися громадянами навіть якщо останні не були долучені до процесу їх прийняття. Цей так званий пасивний консенсус ґрунтувався як на економічних здобутках, так і на кількох важливих ментальних факторах. Серед останніх – історичний досвід Другої світової війни і геополітичного протистояння часів «холодної війни».

Провал Європейської конституції та важкий процес ратифікації Лісабонської угоди стали свідченням того, що в умовах кризи реалізувати проект поглиблення інтеграції, якщо його ініціатива виходить лише «зверху», тобто від політичних еліт, і не підтримується громадянами, стає набагато складніше. Майбутнє ЄС як наднаціональної політичної системи безпосередньо залежить від його здатності забезпечити підтримку механізму зворотного зв'язку із громадянами. Це завдання особливо утруднюється в умовах кризи, яка істотно похитнула довіру громадян до нових інтеграційних ініціатив наднаціональних органів. І хоч у ставленні до Європейського Союзу загалом преважує позитивний компонент, останні соціологічні дослідження виявили кілька досить тривожних тенденцій.

По-перше, поляризація на наднаціональному рівні, а саме фактичний поділ Європи на держави Півночі (країни-кредитори) та держави Півдня (країни-боржники). У звіті Європейської Комісії щодо безробіття і соціально-економічної ситуації в Європі, який був оприлюднений у січні 2013 року, зазначається, що ключовим трендом є поява розподільних ліній в Європі, які пролягли між країнами, що залишилися в пастці економічного спаду, зростаючого безробіття та скорочення доходів громадян, і тими державами, яким вдалося більш успішно протистояти кризовим явищам завдяки кращому функціонуванню ринків праці та системи соціального забезпечення. Проте невідомо, наскільки їм вдасться витримати подальший економічний тиск кризи [13].

По-друге, поляризація на національному рівні, тобто стрімке розшарування суспільств у європейських державах, що спричинює радикалізацію національного політичного життя.

Важливо зазначити, що, окрім економічної диференціації, кризові процеси стимулювали зростання недовіри

між європейцями, яка поглиблює існуючий розкол. У державах так званої Півночі поширюються негативні стереотипи щодо європейців, які мешкають у державах, найбільш постраждалих від економічної кризи.

Однак ключовим об'єднуючим чинником для європейців є небажання передати важелі керування національними економіками наднаціональним органам. Проти розширення повноважень Європейського центрального банку та посилення наднаціональних компонентів Союзу висловилися 75% британців і греків, 73% чехів, 56% німців, 54% іспанців, 51% французів, 50% поляків [14].

Наднаціональна система ЄС також потерпає від кризи довіри до наднаціональних та національних владних інститутів. На наднаціональному рівні криза довіри виявляється у стабільно спадаючій динаміці підтримки Європейського Союзу. За даними загальноєвропейського дослідження Євробарометр, що регулярно проводиться міжнародною соціологічною службою *TNS*, на питання «Як Ви оцінюєте членство Вашої країни в ЄС» у 2007 році відповіли «добре» 57% європейських громадян, а у 2011 році цей показник становив уже 47%. «Погано» розцінювали членство в Євросоюзі у 2007 році 15% європейців, а 25% ставилися нейтрально. У 2011 році кількість тих, для кого членство в ЄС не принесло ні позитивних, ні негативних результатів, збільшилася до 31%, а негативно оцінили участь своєї країни в європейських інтеграційних структурах 18% європейців [15].

Поляризація та криза довіри до загальноєвропейських інститутів ускладнює процес агрегації інтересів як країн-членів, так і їх громадян, а рішення, що приймаються на наднаціональному рівні, отримують дедалі менше підтримки у пересічних європейців. Безумовно, рівень незадоволення інтеграційними процесами не є критичним, але в поєднанні з економічними потрясіннями це сигналізує про необхідність перебудови системи у цілому та окремих її елементів зокрема. В умовах поступової втрати дифузивної легітимності останні рішення щодо поглиблення європейської інтеграції здатні стабілізувати систему лише в короткостроковій перспективі. У випадку, якщо держави – члени ЄС опиняться в економічній стагнації, у публічному дискурсі домінуватимуть ідеї «розплати за помилки політиків».

Сьогоднішня європейська єдність, яку, вочевидь, можна вважати цілком умовною, ґрунтується в основному на побоюванні, що розпад Європейського Союзу призведе до катастрофічних економічних наслідків, але для того, щоб залишитися разом європейцям, потрібно більше, ніж страх економічного колапсу. У нових геополітичних реаліях звичний нарратив страху перед внутрішньою (наприклад, збройний конфлікт між європейськими державами) чи зовнішньою (Росія, Китай) загрозами втратив свій консолідуючий потенціал. ЄС потребує нового бачення інтеграції, більш транспарентного, відкритого та демократичного.

Якщо політичні й бізнес еліти і надалі утримуватимуть усі важелі впливу на наднаціональні органи, які посилюватимуть втручання у сфері національного суверенітету, на теренах Євросоюзу інтеграційна парадигма спиратиметься на підтримку владних кіл, політичних еліт та представників тих прошарків населення, для яких інтеграція розширила спектр можливостей розвитку і кар'єрного зростання. Ті верстви населення, які потерпають від економічної кризи й звинувачують у цьому передусім не національні уряди, а диктат наднаціональних органів, так само, як і громадяни заможних країн, які відчувають на собі наслідки жорсткої економії, заради того щоб врятувати партнерів по Європейському Союзу, схилитимуться до ідеї дезінтеграції.

Висновки. Отже, економічна криза 2008–2012 рр. спровокувала системні ризики, з яких, на нашу думку, слід насамперед виокремити поляризацію та кризу довіри до ЄС, що виявляються як на національному, так і на наднаціональному рівнях. Для політичних еліт поглиблення європейської інтеграції є найбільш прийнятною антикризовою альтернативою. Концепцією, що визначатиме подаль-

ший розвиток Європейського Союзу, залишатиметься постдемократичний федералізм, якому властиві значна бюрократизація, закритість, централізація влади.

Однак економічна криза поставила під сумнів існування ЄС лише як інтеграційного проекту політичних та економічних еліт. Для забезпечення стабільності в довгостроковій перспективі Європейський Союз має запропонувати своїм громадянам новий потужний наратив, яким зокрема може бути успішний вихід із економічної кризи. Страх економічного колапсу не здатний відігравати роль інтегруючого чинника, оскільки у сфері економічних інтересів спостерігається домінування національного над загальноєвропейським.

Потужним фактором зростання недовіри до ЄС є також опосередкований вплив європейських громадян на політичні процеси у Брюсселі. Рішення про створення банківського та фіскального союзу неоднозначно сприймається населенням і в разі подальшого поглиблення економічної стагнації може спровокувати радикалізацію окремих соціальних груп. Імовірно є посилення впливу політичних сил, які використовуватимуть антиєвропейську риторику, в якій домінуватимуть заклики до електорату відмовитися розплачуватися за політичні помилки наднаціональних структур. Слід відзначити, що в деяких країнах – членах Європейського Союзу вже спостерігається активізація подібних політичних рухів, які, хоч і не визначають політичного ландшафту, але є тривожним сигналом для нинішньої моделі європейської інтеграції. Запобігти такому сценарію можна шляхом розбудови й укріплення демократичних інститутів у рамках ЄС, що полегшить процес артикуляції та агрегації інтересів пересічних європейців.

Література

1. Даль Р. Демократичні трансформації // Демократія: Антологія / Р. Даль. – К. : Смолоскип 2005 – с. 563-573. – с. XXVIII+1108.
2. Marquand D. Towards a Europe of the Parties / D. Marquand // Political Quarterly. – 1978. – Vol. 49. – N 4. – P. 425-45.
3. Hix S. Dimensions and Alignments in European Union Politics: Cognitive Constraints and Partisan Responses / Simon Hix // European Journal of Political Research. – 1999. – Vol. 35. – N 1. – P. 69-106.
4. Schmitter P. The Future of Democracy: Could It Be a Matter of Scale? / Philippe Schmitter // Social Research. – 1999. – Vol. 66. – N 3. – P. 933-958.
5. Keohane R. O. The Promise of Institutional Theory / Robert O. Keohane, Lisa L. Martin // International Security. – 1995. – Vol. 20. – N 1. – P. 39-51.
6. Moravcsik A. Europe after the Crisis. How to sustain a Common Currency / Andrew Moravcsik // Foreign Affairs. – 2012. – Vol. 91. – N 3. – P. 54-68.
7. Haas E. B. The Uniting of Europe: Politics, Social and Economic Forces, 1950-1957 / E. B. Haas. – Notre Dame : University of Notre Dame Press, 2004. – 553 p.
8. Lindberg L. N. Comparing common markets: a revised neofunctionalist model. Regional Integration: Theory and Research / J. S. Nye, L. N. Lindberg

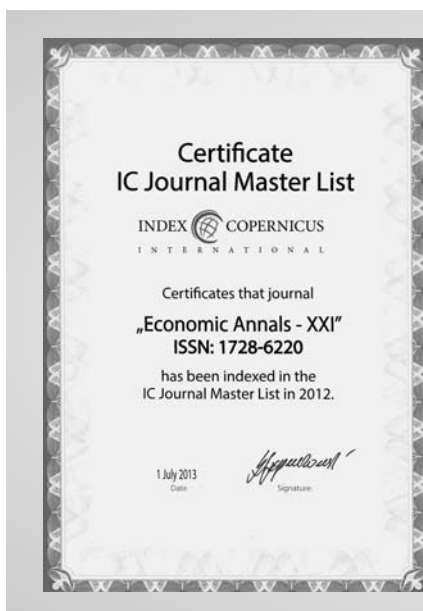
- and S. Scheingold – Cambridge, MA : Harvard University Press, 1971. – P. 192-231. – P.427
9. Tommel I. Das politische system der EU / Ingeborg Tommel. – Berlin : Oldenbourg Verlag, 2008. – 307 p.
 10. Політичні трансформації ЄС під впливом економічної кризи: висновки для України // Національний конвент України щодо ЄС. Політичні рекомендації Робочих Груп. – К. : НІСД, 2012. – 63 с.
 11. Staring into the abyss. Europe and its Currency (Special Report) // The Economist. – November 12th 2011. – Vol. 401. – N 8759. – P. 3-16.
 12. Habermas J. The Crisis of the European Union. A Response / Jurgen Habermas J. – Cambridge : Polity Press, 2012. – 140 p.
 13. Employment and Social Developments in Europe 2012 / European Commission Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion // Working paper. – 2012. – P. 17. – P. 67
 14. Greeks and Germans at Polar Opposites. European Unity on the Rocks / Pew Research Center's Global Attitudes Project Report 2012 [Electronic recourse]. – Accessed mode : <http://www.pewglobal.org/files/2012/05/Pew-Global-Attitudes-Project-European-Crisis-Report-FINAL-FOR-PRINT-May-29-2012.pdf>
 15. European Commission Public Opinion Service. Eurobarometer Data 2007, 2010, 2011 [Electronic recourse]. – Accessed mode: http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/step2.cfm?keyID=372

Стаття надійшла до редакції 12.05.2013

References

1. Dahl, R. (2005). *Democratic Transformations*. Kyiv: Smoloscyp (in Ukr).
2. Marquand, D. (1978). Towards a Europe of the Parties. *Political Quarterly*, 49(4), 425-45.
3. Hix, S. (1999). Dimensions and Alignments in European Union Politics: Cognitive Constraints and Partisan Responses. *European Journal of Political Research*, 35(1), 69-106.
4. Schmitter, Ph. (1999). The Future of Democracy: Could It Be a Matter of Scale? *Social Research*, 66(3), 933-958.
5. Keohane, R., & Martin, L. (1995). The Promise of Institutional Theory. *International Security*, 20(1), 39-51.
6. Moravcsik, A. (2012). Europe after the Crisis. How to sustain a Common Currency. *Foreign Affairs*, 91(3), 54-68.
7. Haas, E. B. (2004). *The Uniting of Europe: Politics, Social and Economic Forces, 1950-1957* Notre Dame: University of Notre Dame Press.
8. Nye, J. S., Lindberg, L. N., & Scheingold, S. (1971). *Comparing common markets: a revised neofunctionalist model*. Regional Integration: Theory and Research. Cambridge: Harvard University Press.
9. Tommel, I. (2008). *Das politische system der EU*. Berlin: Oldenbourg Verlag.
10. *Political transformations of the EU influenced by economic crisis: implications for Ukraine* (2011). Kyiv: National Institute for Strategic Studies (in Ukr).
11. Staring into the abyss. Europe and its Currency (2011). *The Economist*, 401(8759), 3-16.
12. Habermas, J. (2012). *The Crisis of the European Union. A Response*. Cambridge: Polity Press.
13. European Commission Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion (2012). *Employment and Social Developments in Europe 2012*.
14. Greeks and Germans at Polar Opposites. European Unity on the Rocks (2012). *Pew Research Center's Global Attitudes Project Report 2012*. Retrieved from <http://www.pewglobal.org/files/2012/05/Pew-Global-Attitudes-Project-European-Crisis-Report-FINAL-FOR-PRINT-May-29-2012.pdf>
15. European Commission Public Opinion Service. *Eurobarometer Data 2007, 2010, 2011*. Retrieved from http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/step2.cfm?keyID=372

Received 12.05.2013

Index Copernicus засвідчив високий науковий рівень журналу «Економічний часопис-XXI»

«Економічний часопис-XXI» є наразі єдиним в Україні науковим журналом, який пройшов процес оцінки в Index Copernicus International за 2012 рік (<http://jml2012.indexcopernicus.com/passport.php?id=2587>).

За результатами експертного висновку, імпаکت-фактор (Index Copernicus Value) «Економічного часопису-XXI» становить 6,40 пунктів. Порівняно із 2011 роком ICV журналу зріс майже вдвічі.

Це свідчить про високу наукову цінність нашого наукового видання.

Наразі «ЕЧ-XXI» зареєстровано у 7 провідних міжнародних наукометричних базах!

Пропонуємо науковцям, докторантам та аспірантам публікувати свої статті у визнаному міжнародною науковою спільнотою українському фаховому журналі «Економічний часопис-XXI».

Редакція ЕЧ-XXI